

HÜSEYİN RAGİP’İN “TÜRKÇE ÖĞRETİM KİTABI” ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yard.Doç.Dr.Mehmet Emin AGAR

Türkçenin öğretilbilir ve öğretilmesi gereken bir ders olduğunun idrâk edilmesi yakın zamanlarda olmuştur. Tanzimat devrine kadar, ana dilimizin öğretilmesine gerek duyulmamış, yalnızca dilimize giren Arapça, Farsça kelime ve şekillerin öğretilmesi yeterli görülmüştür.

Ana dilimizin öğretiminin belli bir yöntemle gerçekleştirilmesi de Tanzimat devrinde Selim Sabit ile ortaya çıkmıştır. Ana dili uzun mücadelelerden sonra, bir kere ilkokula girdikten sonra, hâkim rol oynamaya başlamış ve tüm öğretimin belkemiğini oluşturmuştur. Ancak Meşrutiyet devrine kadar bir yazı ve genelgeden başka doyurucu bir yöntem kitabı göremiyoruz.

Meşrutiyet devrinde Hüseyin Ragıp (Baydur) Bey’in bir kitabı dikkatimizi çekti: *İptidaîlerde Türkçenin Usûl-i Tedrîsi İst.1332/1916*. İki cilt olarak plânlanmış, ancak ilk cildi yayınlanmış bu eser ilkokullarda Türkçe öğretimini en kapsamlı biçimde ele alan bir yöntem kitabı kimliğindedir.

Hüseyin Ragıp Bey yakın tarihimizin dikkate değer kişiliklerinden biridir. (1890-1955) Türkocağı ve Türk Derneği kurucularından olan ve hukuk öğrenimi görmüş olan yazar, Meşrutiyet devrinde öğretmenlik de yapmış, bu arada adı geçen yöntem kitabını kaleme almıştır. Ayrıca “Muallim” adlı bir dergi çıkarmıştır. İstiklâl Savaşı sırasında Atatürk’ün yanında Matbuat Umum Müdürlüğü görevini yerine getirmiş, ayrıca Hâkimiyet-i Milliye gazetesini çıkarmıştır. Cumhuriyet devrinde büyükelçilik yapmıştır.

İptidaîlerde Türkçenin Usûl-ı Tedrîsi devrinin çok ilerisinde bir eser gibi görünmektedir. Sorunları ele alış tarzı, amaçlar ve hedefler, uygulamalar bakımından modern bir yöntem kitabı olduğundan eseri ele alıp inceledik.

Hüseyin Ragıp Bey’in eserini incelediğimizde devrine göre oldukça ileri, günümüzdeki uygulamalara yakın yöntemleri tavsiye ettiği görülmektedir. Kitabın ilk bölümünden son bölümüne kadar –ilkokuma bölümü dışında– modern bir öğretim materyali ile karşı karşıya olduğumuzu hissetmekteyiz. Kitaptaki bölümlere ayrı ayrı bakarak şu değerlendirmelerde bulunabiliriz:

1. Dilimizin adı sorunu:

Günümüzde artık böyle bir sorunumuz yok. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra bu tartışma ortadan kalkmıştır. Ancak kitabın yazıldığı devirde bu konu çok tartışılmıştır. Bir bölüm yazarlar ve sanatçılar dilimizin adının “Osmanlıca” olduğunu iddia etmişler ve bu iddialarına hükümetin adının Osmanlı hükümeti olmasını ve dilimizin sadece Türkçe kelimelerden oluşmayıp Arapça ve Farsça kelimeler de bulunmasına delil göstermişlerdir. Buna karşılık dilimizin adı “Türkçe”dir tezini savunanlar, iddiaları şöyle çürütmektedirler:

- a) Devletin, hükümetin adının “Osmanlı” olması, dilimizin de adının “Osmanlı” olmasını gerektirmez. Devlet kurucusuna atfen “Osmanlı Devleti” denilebilir; ancak Türkçeyi kuran Osman Gazi değildir. O da bu dili atalarından tevarüs etmiştir.
- b) Dilimizde Arapça ve Farsça kelimeler bulunması ve üç dilden oluşmuş olması düşüncesi de “Osmanlıca” adlandırmasına bir neden oluşturmaz. Çünkü dünyada hiçbir dil birden fazla dilden oluşmuş olamaz. Bir dilin başka bir dilden kelime alması da dil birliğine hanel getirmez. Her dil, ait olduğu ulusun uygarlık ilerlemesi ve ihtiyaçlarının çoğalması ölçüsünde bir takım kelimelere muhtaç olur ve bu kelimeleri bir yandan kendisi, kendi köklerinden meydana getirirken, diğer yandan –en az emek kanununa uyarak- daha kolay bir çare olarak başka dillerden alır. Alınan bu kelimelerden dolayı dilin adı değişmez. Birkaç dilden oluşmuş, denemez.
- c) Diğer Türk dillerinin konuşurları tarafından anlaşılması iddiası geçerli değildir. Anlaşılmamaya sebep lehçe farkıdır. Her dilde bu şekilde lehçe farklılıkları bulunmaktadır. Bundan ötürü dilin adını farklılaştırmak uygun değildir.

Sonuç olarak, Osmanlı diye bir millet olmadığına göre Osmanlıca diye bir dil de yoktur. Ayrıca “Türkçe” adlandırması “Osmanlıca” adlandırmasına karşılık daha kapsamlı bir terimdir. Hüseyin Ragıp Bey de dilimizin adının “Türkçe” olması gerektiği düşüncesindedir. Yazarımız, ilmin verilerine uygun olan görüşe ulaşmıştır.

2. Anadili Öğretiminin Gayesi:

H.Ragıp Bey, anadili öğretiminin gayesi olarak, çocuklara dilini öğretmek ve ondan yararlanabilmek meleke ve kabiliyetini kazandırmayı ifade ediyor. Ona göre bir dilden yararlanabilmek, onu kolaylıkla ve zarafetle söyleyip yazabilmek demektir.

Bu iki melekeyi kazanmak için harcanacak mesainin alanı o kadar geniştir ki bu alanı tamamen dolaşmak için bir insan ömrü yetersizdir.

Öğretmenin sınıftaki görevi, çocuğu okuldan çıktıktan sonra, yeteneğine, ihtiyacına ve zamanına göre uğraşabilmesi için bu engin alanın bir kenarına yanaştırarak, kendisini ileride dilsel çalışmalarda bulunmaya alıştırmaktır.

Günümüzde, ilkokullarda Türkçe öğretiminin amacı, Milli Eğitimimizin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin, anadilimizi belirli bir düzeyde anlar, konuşur ve yazar duruma gelmeleridir. (Kavcar, TÖ, s.3)

Eserde belirlenen amaçta “ondan yararlanabilmek meleke ve kabiliyeti kazandırma” belirtilmişti. Bu amaç özellikle “anlama”yı açıkça ifade etmemesine rağmen, “kolaylıkla ve zarafetle söyleyip yazabilmek” ibaresiyle günümüzdekine yakın bir biçim göstermektedir.

3. Anadili Öğretiminin Başlıca Özellikleri:

H. Ragıp Bey’e göre:

- a) Eş-zamanlı öğretime ait örnekler, genel özellikleriyle ortak olmalıdır: yoksa dersi çeşitlendirmek kastiyle mesela yorumlamalı okumayı, tarih ve coğrafya örneklerine boğmaktır.
- b) Çeşitlenme az ve sınırlı olmalıdır.
- c) Çeşitli uygulamalar arasında esas yer ve zaman anadil dersinindir.
- d) Dersler basitten karmaşığa, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, kolaydan müşküle (zora) doğru işlenmelidir.
- e) Kitap anadili öğretiminde ikinci derecede önemlidir.

Günümüzdeki öğretim yöntemlerinde çok önemli görülen ilkeler H. Ragıp Bey tarafından açıkça bildirilmiştir. Bunlardan özellikle derslerin basitten karmaşığa, yakından uzağa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru işlenmesi çok önemlidir. Çocukların, öğrenme etkinliklerine, bütün duyu organlarını katmak temel şartlardandır. Yani, elle tutulan, gözle görülen, parçalara ayırmak suretiyle incelenen varlık ve konuların daha iyi öğrenildiği ve bu şekilde öğrenilenlerin uzun süre unutulmadığı bilimsel bir gerçektir. Özellikle 12-13 yaşlarından daha küçük olan öğrencilere kavramların kazandırılması için konular somut olarak ele alınmalıdır. (Büyükkaragöz, GÖM, s.55)

Yine çocuklar yeni bir şeyi önceden öğrendikleriyle yani bildikleriyle bağlantı kurarak daha iyi öğrenir. Bu nedenle öğretimde önce öğrencilerin ne bildiklerinden başlanmalı, daha sonra bilinmeyenlere geçilmelidir. (a.y. s.56)

Yakından uzağa ilkesiyle, öğretimde ele alınacak konuların seçilmesinde ve işlenmesinde bulunulan yerden ve zamandan başlayarak gittikçe genişleyen bir şekilde uzağa, uzak çevrelere geçilmesi öngörülmektedir. (a.y. s.56)

Kitabın anadili öğretimindeki öneminin ikinci derece olduğunun söylenmesi de diğer bir ilke olan “yaparak öğrenme”ye önem verdiği içindir. Yoksa değersiz veya önemsiz gördüğünden değildir.

4. Okuma Öğretimi (Kıraat) :

H. Ragıp Bey, kitabında öğretimin esasının okumak ve okutmak olduğunu söylemektedir. Ona göre, okuma bütün ilimlerin başlangıcıdır. Okuma, öğretmenin en yararlı yardımcı, öğrencinin en mükemmel öncüsüdür. Öğretmenin çalışmalarında birinci araç, okumadır. Çocuklar büyüüp okullarını bitirdikten, öğretmenlerinden ayrıldıktan sonra kendilerini eğitecek bircik şey, okumadır.

H. Ragıp Bey’e göre okuma öğretimi şu dört aşamada gerçekleşir:

- a) Seri kıraat (=hızlı okuma)
- b) Tefsiri kıraat (=yorumlu okuma)
- c) Tefhimi kıraat (=anlayarak okuma)

H. RagıpBey’e göre ilkokullarda okuma dersinin işlenmesi şöyle olmalıdır:

- a) Öğretmen tarafından okuma: Ders için hangi parça seçilmişse (Bu parça on beş satırı aşmamalıdır) önce, öğretmen tarafından okunur. Bu okuma ağır ağır olacak. Telaffuzun açık ve doğru olmasına ve ses perdesinin okunan şeyin doğasına uygun bir derecede bulunmasına dikkat edilecek. Parçada ifade edilen fikirler ve duygular, biçimlerine göre, sese verilecek az veya çok aralarla, duruşlarla, uzatmalarla canlandırılır. Parçanın bu şekilde önce öğretmen tarafından okunması çok önemlidir. Güzel okuma, özel bir sanattır.
- b) Sözlü Özet: Öğretmen, parçada söz konusu edilen şeyi buldurur. Kişiler üzerine, onların diyalogları ve hareketleri üzerine, tasvir olunan sahne veya olay üzerine, parçada adları anılan nesnelere üzerine bir takım sorular yönelterek, çocuklara okunan parçayı hakkıyla anlayıp anlamadıklarını öğrenir.
- c) Öğrenci tarafından okuma: Bundan sonra okuma sırası öğrencilere gelir. Önce toplu halde, sonra ayrı ayrı okurlar.
- d) Telaffuz alıştırmaları: Bu okumalar sırasında telaffuzu güç olan kelimeler, teker teker veya toplu halde hecelettirilmek suretiyle telaffuz ettirilerek öğretilir.
- e) Anlatım alıştırmaları: Bazı kelimelerin anlamlarına dair sorular sorulur, parçadan seçilen kelimelerin, öğrenci tarafından oluşturulacak bir cümlede kullanılması istenir.
- f) Derste okunan parçanın öğrencilerden ikisine, üçüne sözlü olarak özetletilmesiyle son bulur. Son olarak parçanın içerdiği ahlaki sonuç buldurulur.

Görüldüğü gibi günümüzdeki uygulamalara çok yakın bir ders işlenmesi söz konusudur. Ayrıca seçilen örnekler Türklük, vatanseverlik duygularını ön plana çıkaran parçalardır. Ziya Gökalp, İbrahim Alaaddin, Tevfik Fikret, Namık Kemal, Faik Ali gibi şair ve yazarlarımızdan seçilmiştir. Sadece bu konuda değil, kitabın tamamında verilen örneklerde de bu durumu tespit ediyoruz.

5. İyi Bir Okuma Kitabının Özellikleri:

H. Ragıp Bey iyi bir okuma kitabında aşağıdaki özelliklerin bulunması gerektiğini söylemektedir:

- a) Okuma kitabının görevi, öğrencilere bilmediği her şeyi öğretmek değildir. Dersin birinci maksadı çocuğa dil eğitimi vermek ve bu arada bir takım yararlı bilgiler de öğretmektir.
- b) Okuma kitabı, biçim, içerik ve üslup bakımından, öğrencilerin güzellik eğitimine hizmet etmelidir; yani her konuda öğrencilere güzellik fikrini telkin etmelidir.
- c) Okuma kitabı resimli olursa daha yararlıdır.

- d) Okuma kitabında ahlaki öğütler kuru ve soğuk cümlelerle, emir şeklinde telkin edilmemelidir, bir takım öykülerden yararlanılmalıdır.
- e) Her şeyden önce okuma kitabı milli olmalıdır. Okuma kitabına seçilmiş milli masallar ve şarkılar konmalıdır.
- f) Okuma kitabı bir edebi eser olmalıdır.
- g) Her sınıfa seçilen okuma kitabı, öğrencinin bilgi seviyesine uygun olmalıdır.
- h) Okuma kitabında hem şiir hem düzyazı bulunmalıdır.
- i) Derleme yoluyla düzenlenen okuma kitaplarında düzyazılı parçaların bazı yerleri çıkarılabilirse de şiirleri düzeltmeğe gelmez.
- j) Kitap hacim bakımından ne çok büyük, ne de çok küçük olmalı, bir senede bitecek kadar olmalıdır.
- k) Kitabın kağıdı düz, kalın, dayanıklı ve beyaz olmalıdır.
- l) Harflerin büyüklüğü ve satırların aralığı sınıfların derecesiyle uyumlu olmalıdır. Yeni başlayanlara ait kitapların harfleri nispeten büyük olmalıdır.
- m) Kitaplar ciltli olmalıdır.
- n) Her sınıfa özgü okuma kitaplarında tek bir imla izlenmelidir.
- o) Kitaplar çok pahalı olmamalıdır.

Bu maddeleri iyi bir çocuk kitabında bulunması gereken niteliklerle karşılaştırsak, şaşılacak derecede uygunluk görürüz. (Kavcar TÖ., s.93-94) Bu da bizi H. Ragıp Bey'in ne kadar ileri görüşlü ve mesleğinin ehli bir öğretmen-yazar olduğu sonucuna götürür.

6. Dilbilgisi Öğretimi (Sarf Tedrisatı)

H. Ragıp Bey, ilkokullarda iyi bir yöntemle öğretilen dilbilgisi dersinde, öğretmenin kural söylemediğini, belki birçok örnekten yararlanarak, çocukların gözleri önünde kuralların oluşum tarzını açıkladığını söylemektedir. Ona göre kural bir başlangıç olarak değil bir sonuç olarak öğretilmelidir. Aslında bu konuda uygun olan yöntem, kuralı çocuğa kendi kendine bulduran, örneklerden çıkartan yöntemdir.

Bu hedefe ulaşmak için, Türkçe öğretiminin diğer bölümlerinde daima bir esas halinde korunan görüş noktası burada da korunmalıdır. O da “doğayı zorlamamak... doğanın gelişmelerini aşamalı olarak izlemek...”

Yine yazarımıza göre dilbilgisi öğretiminin gayesi çocuğun belleğinde bulunan kelimeleri yer ve ilişkilerine göre iyi bir biçimde bir araya getirerek, meramını anlatabilmesidir.

H. Ragıp Bey'in dilbilgisi öğretimine ilişkin genel düşünceleri şöyledir:

1. Birinci derecede önem taşıyan yön, kuraldan önce, üzerlerine kural uygulanacak kelimelerin önce, iyice anlatılması, iyice

- öğretilebilir. Çok basit kurallar ancak bundan sonra gösterilebilir.
2. Bir kuralı, bir tanımı öğretmek için, bir çok örnek aracılığıyla o tanım ve kurala giden deneysel ve tümevarımsal yöntem, kuraldan örneklere giden yöntemle göre daha çok tercih edilir.
 3. Kuralların öğretiminde daima onları doğuran mantık açıklanmalıdır.
 4. Dilbilgisi kuralları iki öbekte toplanabilir: Birinci öbek daima, her zaman kullanılan ve uygulanan genel esaslardır. İkinci öbek daha ince, daha özellik taşıyan kurallardır. Bunların öğretimi yüksek sınıflara bırakılır.
 5. Başlangıçta özel yöntemine bağlı kalarak öğretilecek gramer bilgileri yalnızca genel kurallardan oluşmaktadır. Bunlarla ancak iyice uğraştıktan sonra gerektiği ölçüde, nitelik ve nicelik bakımından en aşağı düzeye indirilmiş kurallara gelinir. Tıpkı kurallarda olduğu gibi istisnalarda da imkan ölçüsünde çocukların kendilerine buldurulması uygundur.
 6. Bol bol alıştırmaya yaptırılmalıdır. Dilbilgisi öğretiminde en çok başvurulacak çare ve yol bu olduğu için öğretmenler asla ihmal etmemelidir.
 7. İlkokullardaki dilbilgisi öğretiminde kitabın önemi ikinci derecededir; ama yine de gereklidir. Kitap ders sonunda çocuklarda kalacak bilgilerin doğru bir biçimde tutulmasına ve ardından unutulmaması için gerektiğinde tekrar başvurmaya yarar.

Günümüzde, ilkokullarda, dilbilgisi ilk üç sınıfta kural bilgileri verilmeyerek, dilin doğru kullanılması öğretilmektedir. IV. ve V. sınıflarda da dilbilgisi çalışmaları Türkçeyi doğru kullanma amacına yöneliktir. Ancak bu dönemde bazı kurallar öğretilir. Çocukların zihin gelişimleri bu dönemde artık soyutlama yapabilecek düzeye gelmiştir.

Bu uygulamaya bakarsak, H. Ragıp Bey'in önerilerinin daha ileriye götürülmüş biçimiyle karşılaşırız. Her sınıfta yaptırılanlara bakarak bu sonucu varabiliriz. (Kavcar, TÖ. S.34-75)

Bu arada, kitapta "sarf ve nahiv tedrisatı" biçimindeki ifadeyi biz dilbilgisi olarak ifade ediyoruz. Çünkü günümüzde dilbilgisi ses, biçim ve cümle konularını kendinde toplamıştır.

8. Çözümleme (tahlil) Öğretimi:

H. Ragıp Bey'e göre, çocuklar tarafından incelenen parçalardaki cümlelerin ana ve yardımcı fikirlerini bulabilmek ve o fikirleri birbirleriyle karşılaştırabilmek için dimağa gereken yeti ve yeteneği ortaya çıkarma konusunda çözümleme çok önemli bir araçtır. Doğru söylemek ve doğru yazmak için, dilin gramerini bilmelidir. Çözümleme, gramer bilgilerinin zihnen

özümsemesini sağlamakla o bilgileri çocuklara bilinçsiz bir biçimde kullanır.

Bu konudaki genel düşünceleri şunlardır:

1. Dilbilgisel çözümlene, çocuğun kazandığı bilgileri, daima kontrol göreviyle yükümlüdür.
2. Kelime ve cümle çözümlenmesi birlikte yürütülmelidir.
3. Çözümlene, önce fikirleri sonra kelimeleri araştırır.
4. Çözümlene örnekleri çoğunlukla sözlü olarak, sınıfta öğrencilerin tümünün katılımıyla yapılmalıdır.
5. Cümle çözümlenmesinin hedefi bir ibarenin cümleleri, bir cümlenin bölümleri arasındaki ilişkiyi belirlemedir.
6. Çözümlene, geçmiş dersleri her zaman tazeletecek, hatırlatacak ödevler demektir.
7. Çözümlene aracılığıyla bir yandan kelimeler ve tamlamalar öğelerine ayrılırken, diğer yandan birleştirme ile de kelimelerin, cümlelerin birbirlerine bağlanmasındaki nedenler ve bunlar arasındaki ilişkiler yazdırılır.

Dilbilgisel çözümlene günümüzde de anadil öğretiminde önemli yer tutmaktadır. Önce basit cümleler, daha sonraları birleşik cümleler çözümleniyor, bu arada kelime çözümlenmeleri de öğretiliyor. Bu bakımdan aynı yöntemin daha geliştirilmiş biçimiyle sürdürüldüğünü söyleyebiliriz.

8. İmla Öğretimi:

Bu konuda H. Ragıp Bey'in verdiği bilgiler, bizim için, ancak tarihi bir değer taşımaktadır. Çünkü Atatürk İnkılapları'nın en önemlilerinden olan Harf İnkılabı ile yazımız değiştiği için, eski yazının imlası ile ilgili sorunların ve çözüm yollarının bizim için bir anlam ifade etmediği açıktır.

Yine de onun imla öğretimine dair belirlediği genel ilkeleri şunlardır:

1. İmla öğretiminde her şeyden önce, çocukların kelimeleri, öğretmenin açık bir telaffuzu ile işitmeleri, işittiklerini görmeleri esasına dayanır.
2. İmlası öğrenilecek kelimeler en çok tarih, coğrafya, medeni bilgiler... gibi derslerin kelimelerinden seçilir. Çok zor kelime, deyim ve terimlerden başlangıçta söz edilmez.
3. Bu alıştırmalarda dilbilgisi alıştırmaları da refakat eder.
4. İmla öğretiminde yararlanılacak araçların önemlilerinden biri de yazdırma(=dikte)dır.
5. Yazılı imla ödevleri önce öğrencilere düzeltilir. Sonra öğretmen ödevleri gözden geçirir ve gereken yerleri düzeltir. Ancak sınıfta ortak yapılan hatalardan özellikle söz eder.

9. Yazdırma

Kimileri yazdırma dersinin kapladığı zamana göre az yarar sağladığını ve öğretiminin zorunlu olmadığını söylüyorlar. Diğer bir takımları yazdırmanın,

sözlü dil alıştırmalarının en yararlı yardımcısı ve çocukları anadillerine alıştıracak iyi bir etken olduğunu iddia ederler.

H.Ragıp Bey bu konuda ikinci görüşe daha yatkındır. Özellikle yazma öğretiminde çok önemli olduğu kanısındadır.

10. Kompozisyon Öğretim:

H. Ragıp Bey'in "tahrir ve kitabet tedrisatı" biçiminde ifade ettiği kompozisyon öğretiminde açıklanan fikirler günümüz anlayışına –tıpkı daha önceki bölümlerde olduğu gibi- çok yakındır.

H. Ragıp Bey tahrir kelimesiyle ilkokullarda ve ortaokulların altıncı sınıflarında anlatım yöntemi için yaptırılacak alıştırmaları kastetmektedir. Kitabet terimi ile de, daha çok çocukların özel kişiliklerini gösterebilecekleri edebi uğraşmayı kastetmektedir.

Bu bölümde yazarımız buluş, düzen, paragraf, plan vs. gibi konularda örneklerle bilgiler vermiştir.

Sonuç olarak ilkokullar için kaleme alınan bu yöntem kitabının devrinin çok ilerisinde olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Adalı, Oya, “Anadil Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine”, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, 379-380, Temmuz-Ağustos 1983, s. 31-35,
- Aksan, Doğan, Her Yönüyle Dil I-II-III, TDK Yayınları, Ankara, 1982
- Aksan, Doğan, Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, İstanbul
- Alperen, Nusret, Türkçe Öğretim Rehberi, MEB Yayınları, İstanbul, 1986
- Başkan, Özcan, Bildirişim, Altın Kitapları, İstanbul, 1988
- Baymur, Fuat, Türkçe Öğretimi I-II, İstanbul, 1948-1949
- Baymur, Fuat, İlkokuma-Yazma Öğretimi, İstanbul, 1947
- Birinci, Ali, Tarihin Aynasından, Dergah Yayınları, İstanbul, 2001
- Büyükkaragöz, Savaş, Genel Öğretim Metotları, İstanbul, 1999, (10.baskı),
- Caferoğlu, Ahmet, Türk Dili Tarihi I-II, İstanbul
- Demirel, Özcan, İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, MEB Yayınları, İstanbul, 1999
- Ergün, Mustafa, II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914) Ocak Yayınları, Ankara, 1996
- Göğüş, Beşir, Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi, Ankara, 1978
- Göğüş, Beşir, “Anadili Olarak Türkçenin Öğretiminde Tarihsel Bir Bakış”, TDAY-Bellekten, 1970, Ankara, 1971, s. 123-154
- Güneş, Firdevs, Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi, Ocak Yayınları, Ankara, 1997
- İskit, Servet, Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Rejimi, İstanbul, 1943
- Kavcar, Cahit (F. Oğuzkan ve Sedat Sever ile birlikte), Türkçe Öğretimi, Engin Yayınları, Ankara, 1995
- Kavcar, Cahit, Özel Öğretim Yöntemleri: Türkçe Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Eğitim Ön Lisans Programı, Ankara, 1987
- Kaplan, M. Enginün, İ., Birinci, N., Uçman, A., Devrinin Yazarlarının Kaleminden Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981
- Koçer, H. Ali, Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923), MEB Yayınları, İstanbul, 1992
- Oral, F. Süreyya, Türk Basın Tarihi, C.I-II, İstanbul
- Temir, A., Yusuf Akçura, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997
- Ünalın, Şükrü, Türkçe Öğretimi, Çanakkale, 1999